

UN SPECTACOL-EVENIMENT LA TEATRUL NAȚIONAL

Călin CĂLIMAN

CEI TREI MAGI AI NAȚIONALULUI

Există câteva piese românești interbelice – și mă refer acum la comedii mai mult sau mai puțin lirice, mai mult sau mai puțin sentimentale, mai mult sau mai puțin melodramatice de tipul *Steaua fără nume* sau *Ultima oră* de Mihail Sebastian, *Mitică Popescu* de Camil Petrescu, *Titanic Vals* de Tudor Mușatescu, *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, ca să rămân doar la câteva *exempli gratia* – cărora le vor duce dorul generații după generații de acum înainte, tocmai pentru că ele sunt astfel gândite și sunt astfel făcute încât să învingă timpul și să „meargă la suflet”, aș zice oricând și oriunde. Teatrul românesc le-a dat (și le va da) forma scenică periodic, în Capitală și în provincie, chiar dacă – luați cu viața – unii regizori, unii gospodari ai teatrelor le uita sau se fac că le uita. În istoria spectacolului cu *Take, Ianke și Cadâr*, de pilda (exceptând tentațiile musical-ului), ultimul spectacol memorabil datează de acum trei decenii, când Ion Finteșteanu – ca regizor și ca interpret al lui Ianke – era însoțit de Al. Giugaru (Take) și Marcel Anghelescu (Cadâr). În ceea ce mă privește după ce am făcut „ochi pentru teatru”, elev fiind, la Brașov, cu Geta Grapă în rolul Magdei Minu din *Ultima oră*, am ramas de-al teatrului și de-al filmului după comedii cu Birlic și Beligan (printre care și carageliana *Scrisoare pierdută*) de la Naționalul bucureștean al anilor '50 și după antologicul spectacol cu *Take, Ianke și Cadâr* de la Municipal, cu Ștefan Ciobotarușu (Take), Jules Cazaban (Ianke) și Ion Manta (Cadâr), văzut prin ianuarie 1957. Teatrul Național din București trebuia să se întoarcă la *Take, Ianke și Cadâr*, nu se putea să nu se întoarcă la *Take, Ianke și Cadâr*. Și s-a întors!

S-a întors, și nu s-a întors oricum! S-a întors cu un spectacol evenimential, despre care așa cum vorbim, azi, de spectacolele lui N. Al. Toscani și Ion Finteșteanu, de creațiile lui Toma Caragiu și Gheorghe Leahu, în Ianke, la Ploiești și – respectiv – la Timișoara, ba chiar despre spectacolul montat prin 1932 de Victor Ion Popa, pe care-l știm doar din povești, nepoții nepoților noștri vor vorbi despre spectacolul Teatrului Național din toamna anului 2001. Nimeni, nicidecum, nicidecum – dintre spectatorii de azi ai montării de la Teatrul Național – nu va putea uita trio-ul actoricesc de zile mari, cu Marin Moraru în Take, Radu Beligan în Ianke și Gheorghe Dinică în Cadâr. Se poate spune că montarea lui Grigore Gontă

din anul 2001 nu este numai pentru public și pentru firma Naționalului bucureștean – care va implini curând, ca și Caragiale, 150 de ani – ci, în primul rând poate, pentru cei trei „monștri sacri” ai scenei și ecranului românesc, care se întâlnesc, iată, într-un terțet antologic, aflați la apogeul unei cariere artistice, interpretative, impresionante și strălucitoare. În fond, regizorul de azi nu a făcut decât să împlinească un vechi vis al marelui om de teatru care a fost Victor Ion Popa. „Să visăm la vremea... când regizorii vor izbuti să se încredințeze că arta și succesul lor nu-i în pânză, lemn și lumină, ci în sănătoasă îndrumare a actorului spre posibilitățile lui” – spunea, cândva, Victor Ion Popa. Asta se și întâmplă pe scena Naționalului. În decorul opulent și funcțional desenat de Mihai Mădescu – care personalizează toate spațiile de joc propuse de dramaturg (magazinele aproape identice privite dinspre stradă, spatele caselor lui Take și Ianke, gardul dinspre calea ferată, într-o unică arie circulară) – actorii protagoniști sunt agrenați „cu trup și suflet” în savuroasa poveste de dragoste și prietenie propusă de dramaturg, e în runda încercărilor care duce la pulverizarea prejudecăților de tot felul, la descoperirea adevăratelor sentimente și crezuri morale. Cei trei „magi” ai Naționalului, mergând după „rază” de sentiment și de suflet a piesei lui Victor Ion Popa, ajung la performanțe și virtuozități artistice rare, sunt, fiecare în parte, și toți la un loc, semnul unor izbânzi de răsunet. Take – cu candoarea, curiozitatea, îndoilele și mirările lui Marin Moraru –, Ianke – cu spiritul, ironia, insinuarile și elocvența lui Radu Beligan –, Cadâr – cu calmul, bonomia, generozitatea și savoarea lui Gheorghe Dinică – oferă publicului (pe bună dreptate entuziast) din Sala mare a Naționalului clipe unice de desfatare, speranță, încredere și reculegere. În umbra protagoniștilor, ceilalți interpreți – Valentin Uritescu (care-și amintește, parcă, faptul că prin rolul lui Ilie-Itig a trecut cândva și Costache Antoniu), Silvia Năstase (cu ipohondriile Saței), tinerii Monica Davidescu și Mihai Călin („la locul lor”, dramatizând excesiv uneori, poate) întregesc „peisajul” uman cu pete de culoare, de sentiment, de pitoresc. Teatrul Național servește, încă o dată, cu talent și pricepere piesa românească. Încă o dată, visul lui Victor Ion Popa devine realitate. „Să visăm la vremea... când autorul român, care n-a uitat că-i român, va fi preferat autorului străin, adică atunci când, impusă ori de la sine, directorii vor ajunge toți să vadă că piesa românească are mai multă căutare la publicul român decât piesa străină”...

Horia GÂRBEA

CEI TREI CARE AU UMPLUT SALA

Îl mai așteptăm mult pe Godot?

S-ar putea zice că este specific culturii române faptul de a crea anumite mituri pe care nimic nu le poate distruge. Dar parcă numai culturii române? De câte ori n-am jubilat că eroul intangibil al westernurilor doboară doi adversari dintr-un foc? Sau

Monica Davidescu și Mihai Călin

ca, înarmat cu un cuțit, super-soldatul american poate ucide o duzină de adversari dotați cu mitraliere?

În ceea ce ne privește, într-o dramaturgie relativ săracă în texte savuroase, în care reușitele estetice nu convin publicului, piese precum „Take, Ianke și Cadâr”, „Gaițele” sau „Titanic Vals”, pot „rupe salile” oricând. Cu condiția ca protagoniștii să fie la rîndul lor vedete indiscutabile, recognoscibile oricând. E o tradiție ca vedeta să joace pînă la ultima vîrstă posibilă. A se vedea cazurile Hagi și Gică Popescu, anterior Airiac, Năstase sau, în teatru, ca de el vorbim, Silvia Dumitrescu-Timică. Publicul nostru nu acceptă ca idolul poate să dea tribut timpului.

Din această perspectivă, montarea lui „Take Ianke și Cadâr” de V.I. Popa la Teatrul Național București, Sala Mare e un punct care odată ochit este automat lovit. La peste 20 de ani după versiunea cu Finteșteanu-Giugaru-Anghelescu care mi-a încîntat copilăria, „variantea Gontă” cu Beligan-Moraru-Dinică rămîne efectiv de pomîna.

Sala de 1200 de locuri a Teatrului Național se umple ochi. Lumea stă și pe scări. Am avut plăcerea unui spectacol cu public obișnuit, platitor și nu „de premieră”. Ridicarea cortinei stîrnește primele aplauze, deși decorul lui Mihai Mădescu și protagoniștii sînt încă în întuneric. Pe tot parcursul spectacolului publicul ride și aplaudă inebunit de plăcere. Am desprins două tipuri de spectatori. Cei tineri, care evident că nu cunoșteau în amănunt textul și nici nu-i văzuseră la lucru pe „Cei Trei Mari” în „Godot” sau „Contrabasul”. Aceștia erau încîntați că-i pot privi, se uitau la ei ca la un muzeu viu, cu o venerație înduioșătoare și deloc tipică generațiunilor june de la noi. Sînt sigur că profesorii lor, în general tratați cu scepticism și ireverență, ar fi murit de invidie văzînd feciorelnice creaturi cum îl sorb din ochi pe Beligan.

În schimb spectatorii maturi, mai rar calcatori la teatru, și atunci probabil mai mult la Național, se umpluseră de lacrimi nostalgice, dar și de o anumită trufie prin care comunicau tinereții totuși predominante, eventual fiilor aduși la eveniment: „Uite, mai, puștiule, cum se făcea teatru pe vremea noastră, ăștia actori, nu cei din ziua de azi de la TV” etc.

Astfel atmosfera a fost de la început coaptă pentru succes iar actorii nu s-au dezmințit. Decorul și regia au fost atît de conservatoare încît au parut aproape autoironice. Grigore Gontă n-a lasat la o parte nici un truc prin care plăcerea spectatorului ar fi fost stimulată, începînd cu aducerea pe scenă a animalelor vii (pisică, rață) în scena inaugurală și continuînd cu zeci de găselnițe mărunte de tipul apei vărsate în cap de Take, a scenei idilice de la fîntina sau a romantei interpretate cu pian și voce în timp ce scena turnantă își îndeplinea funcțiunile din plin.

Marin Moraru și Gheorghe Dinică